
<https://doi.org/10.31392/VAN-2024.47-48.23>
УДК 94(477.43/44)«1941/1944»

РЕПРЕСІЇ РУМУНСЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ ВЛАДИ ПО ВІДНОШЕННЮ ДО СІЛЬСЬКОГО МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ ВІННИЧЧИНИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Бабій Людмила Іванівна
аспірантка,

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,
Вінниця

e-mail: liudababii024@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-6182-6701>

***Анотація.** Метою статті є висвітлення особливостей румунської окупаційної політики на території України в роки Другої світової війни, зокрема її складової – репресивної політики, яку проводила румунська окупаційна влада по відношенню до сільського місцевого населення Вінниччини в цей період. Проаналізовано особливості прояву румунської репресивної політики в політичному, соціально-економічному та повсякденному житті сільського населення Вінниччини. **Методологічною основою дослідження** є поєднання загальнонаукових методів, таких як методи аналізу й синтезу та спеціально-історичних методів, зокрема історико-типологічного й історико-системного методів з принципами історизму, системності та всебічності. **Наукова новизна статті** полягає у тому, що вперше в українській історіографії робиться спроба охарактеризувати репресивну політику румунської окупаційної влади по відношенню до сільського населення Вінниччини в роки Другої світової війни. Аналізуються ідеологічна складова й причини, здійснення такої політики румунською окупаційною владою та шляхи реалізації репресивної політики на окупованій території Вінниччини. **Висновки.** Проведення репресій по відношенню до місцевого українського населення Вінниччини було окремою складовою румунської окупаційної політики, що відповідала головній ідеології «великої Румунії». Кінцевою метою окупації мало стати «очищення» шляхом часткового знищення, депортації та асиміляції місцевого сільського населення краю. Проти нього застосовували такі форми репресій як: призначення за вчинений злочин покарання, яке є не співмірним із ступенем тяжкості такого злочину; обмеження особистих прав; примус до праці; фізичні тортури; позбавлення життя; ув'язнення або обмеження волі; позбавлення майна, житла. Вінниччина у складі Трансністрії, врешті мала стати частиною «великої Румунії».*

***Ключові слова:** Друга світова війна, Вінниччина, Трансністрія, румунська окупаційна влада, репресивна політика.*

Постановка проблеми. Після встановлення окупаційної влади на території Вінниччини, румунська адміністрація активно приступила до управління цією територією на свою користь. Задля забезпечення безперешкодного доступу до природних ресурсів та людського потенціалу окупаційна влада потребувала абсолютного контролю над усіма сферами життя населення. Задля досягнення цієї мети румунська окупаційна адміністрація потребувала спеціальної політики обмеження й контролю для досягнення запланованої мети та системи покарань в випадках прояву непокори та відмови коритися окупаційній політиці.

Мета. Стаття присвячена аналізу періоду окупації території України румунськими загарбниками у роки Другої світової війни та з'ясуванню особливостей репресивної політики румунської окупаційної влади щодо мешканців українського села на Вінниччині.

Історіографічний огляд. В українській історіографії проблема репресивної політики румунської окупаційної влади є частиною досліджень С. Гальчака [Гальчак, 2018], О. Осипенко [Осипенко, 2018], Т. Рендюка [Рендюк, 2011]. Ідеологічну складову румунської окупаційної політики висвітлює Ю. Левченко [Левченко, 2011]. У колективній праці «Україна у Другій світовій війні: погляд з XXI ст.» [Лисенко (ред.), 2010] проаналізовано окупаційну політику у різних сферах життя населення. В праці «Насильство над цивільним населенням. Вінницька область. Документи органів держбезпеки. 1941-1944» [Васильєв, Гула, Кравченко, Подкур, Шнайдер (упоряд.), 2020] зберігаються документи про насильство, що здійснювали румунські окупаційні структури над цивільним населенням Вінниччини, аналізуються умови утримання єврейського населення у Печерському гетто.

Однак окремо тема репресивної політики румунської окупаційної адміністрації по відношенню до місцевого населення на Вінниччині, причини здійснення такої політики та шляхи її реалізації на окупованій території, ще не ставала проблемою окремого наукового дослідження, а вказані вище наукові роботи лише фрагментарно відтворюють заявлену автором тему.

Виклад основного матеріалу. Зі вступом Румунії у Другу світову війну частина земель Вінниччини перейшла під її управління. Ставлячи за мету на повну використати матеріальний та людський потенціал краю румунська адміністрація почала проводити відповідну окупаційну політику та перейшла до активних дій.

Румунська владна верхівка розуміла, що дія пропаганди перших місяців й надія на нову владу, яка замінила більшовицьку, скоро мине. Згодом, румуни будуть сприйматися місцевим сільським населенням як чужинці й чергові окупанти що, як наслідок, спонукає їх вдатися до спротиву, атакам пасивної чи активної непокори, підпільної боротьби. Тому одразу після встановлення окупаційної влади на Вінниччині румунська адміністрація взяла в свої руки управління всіма сферами життя населення, обмежуючи особисті свободи громадян та почала застосовувати у всій повноті репресивну систему до всіх «непокірних».

Проведення репресій є абсолютно необхідним заходом для будь-якої окупаційної влади. Адже репресії проводяться для того, щоб придушити опір певної частини населення чинному політичному режиму у ідеологічному та психологічному вимірах. Таким чином, метою проведення румунською окупаційною владою репресій по відношенню до місцевого населення Вінниччини є підтримання насильницьки встановленого політичного режиму, через встановлення лояльності до ідеологічних засад румунської окупаційної влади та негативне ставлення до будь-яких відхилень від визначеної норми. Прояви непокори, в свою чергу, тягне за собою застосування по відношенню до того, хто її проявив, певних заходів легалізованого або нелегального насильства органами державної влади та особами, які її представляють.

Для того, щоб визначити якими були репресивні заходи по відношенню до місцевого сільського населення та проти кого їх застосовувала румунська адміністрація, перш за все, потрібно визначити її головну доктрину за якою Румунія

окреслювала суть та зміст окупаційної політики, за допомогою якої визначались лояльні та ідеологічно правильні громадяни держави.

Засобом мобілізації суспільства в країні є відповідна ідеологія. В основу ідеології Румунської держави періоду правління І. Антонеску була покладена ідея «Великої Румунії» та її складова – асиміляція (румунізація). Згідно цієї ідеології країна ставила собі за мету інтегрувати до свого складу українські землі, а населення цих земель позбавити національної індивідуальності [Левченко, 2011, с. 131]. Відповідна ідеологія почала формуватися після територіальних надбань, які отримала Румунія внаслідок Першої світової війни, зокрема українських земель Північної Буковини та Бессарабії. Українське населення підпадало під політику «великої Румунії» та мало зазнати «румунізації».

Однак, з початком Другої світової війни, міжнародне та внутрішнє становище Румунії значно ускладнилось, і вона втратила контроль над українськими землями. Тому, вже з приєднанням Румунії до союзу з нацистською Німеччиною, І. Антонеску прагнув відновити справедливість та втілити свою доктрину в життя. Українські землі стали об'єктом територіальної експансії та місцем на якому мала втілюватись ідеологія «великої Румунії», розуміючи під цим повернення під свій контроль територій Північної Буковини й Бессарабії та подальші завоювання українських земель.

Оскільки особливістю румунського режиму в Трансїстрії є те, що на відміну від Бессарабії та Північної Буковини, які до окупації вже входили до складу Румунії, цей регіон не увійшов до складу держави, через те, що вона мала лише мандат на тимчасове управління територією, що дає підстави для застосування іншого підходу у реалізації політики «румунізації». Зазначені умови вимагають від окупаційної влади використовувати в управлінні більш жорстокий терор та посилену асиміляцію місцевого населення, через те, що ці землі вперше були приєднані до Румунії та не мали ніяких зв'язків із нею раніше, як та ж Північна Буковина й Бессарабія. Однак, перед цивільною адміністрацією стояли ті ж завдання: асиміляція місцевого населення, етнічне очищення румунської нації від євреїв й чужорідних елементів та колонізація [Левченко, 2011, с. 134].

Однією з складових політики румунізації, стало впровадження політики, що була спрямована на етнічну чистку від євреїв, циган та слов'ян. Серед останніх українці займали особливе місце, як найчисельніший етнос, що був сусідом з румунським. Вища румунська політична верхівка поділяла ідею расових чисток серед слов'ян. Самим І. Антонеску 8 липня 1941 р. було заявлено, під час засідання Ради Міністрів Румунії, про те, що він виступає за насильницьке вивезення українського елемента. Міністр закордонних справ Румунії та заступник І. Антонеску – Михайл Антонеску, під час зустрічі з А. Гітлером 27 листопада 1941 р. зазначав, що слов'янська раса, яка на його думку, є чисельною та примітивною, представляє для Європи складну біологічну проблему, для вирішення якої потрібно знайти радикальні та серйозні рішення, а будь-яка нейтралізація чи захоплення слов'янської території є законними [Рендюк, 2011, с. 196].

Перш за все, для реалізації нової ідеології потрібно розібратися із прихильниками попередньої влади та її порядків. Попередньою владою на теренах Вінниччини була радянська влада, з ідеологією якої одразу розпочалась боротьба після встановлення румунської окупаційної влади. Видавались накази про посилення

антикомуністичної пропаганди серед населення. За наказом з бібліотек вилучали всі книжки які містили більшовицьку пропаганду [ДАВіО, ф. Р-1417, оп. 3, спр. 1, арк. 410]. Під час свого становлення на окупованих територіях румунська окупаційна адміністрація здійснила перепис та встановила контроль за колишніми комуністами. Наказом №8 від 22 серпня 1941 р. коменданта міліції Шпиківського району всім комуністам, колишнім членам партії та комуністам, що будуть прибувати в Шпиківський район було наказано протягом 24 годин з'явитися в комендатуру на реєстрацію. Комуністи, які не виконують наказу мали бути покараними [ДАВіО, ф. 1417, оп. 3, спр. 1, арк. 32]. Також Шпиківська районна управа дала розпорядження всім старостам сіл завести спеціальну книгу для реєстрації осіб, які були призвані до радянської армії і повернулись додому, незалежно від того були вони в полоні чи ні, і чи повернулись вони в військовій формі чи ні [ДАВіО, ф. 1420, оп. 1, спр. 1, арк. 41].

Майно колишніх членів комуністичної партії, які евакуювались в ході воєнних вій, переходило у розпорядження румунської адміністрації та зазвичай підлягало націоналізації. Наказом №16 Шпиківської районної управи від 15 жовтня 1941 р. будинок комуніста Міговського, який втік з більшовиками, визнавався власністю держави і передавався в користування Печерської філії зв'язку [ДАВіО, ф. 1420, оп. 1, спр. 1, арк. 26].

За виявлені зв'язки з комуністичною партією могли звільнити з роботи. Так, на колишнього члена партії Марка Левицького, рахівника колгоспу ім. Петлюри в с. Печера, написав донос голова колгоспу Дзюба, в якому звинуватив першого в тому, що він комуніст, а таких не можна, на його думку, долучати до таких робіт. Згодом, після перевірки, Марка Левицького було звільнено з посади, а на його місце вже шукали іншого кандидата [ДАВіО, ф. 1417, оп. 3, спр. 12, арк. 20-22].

Однак не всі колишні комуністи потрапили під репресії румунської влади, а навпаки співпрацювали з нею та втілювали в життя окупаційну політику. В ході ревізії села Ново-Миколаївки Шпиківської управи на керівних посадах були виявлені комуністи. Сільський агроном Т. Губань був колишнім комуністом, який брав участь у розкуркуленні та жив в хаті висланого в Сибір селянина, своїми діями тероризував населення, мав поганий авторитет в селі. Секретар сільської управи й рахівник общини І. Гусак – приймав участь в розкуркуленні. Обліковець громади Л. Олійник – був активним при радянській владі, відіграв важливу роль в розкуркуленні, проведенні репресій та користувався поганим авторитетом серед населення. Також перевірка показала, що всі вони наживались за рахунок зерна общини. В ході перевірки їхньої діяльності спочатку всіх було відсторонено від роботи та наказано повернути надлишки зерна, якими вони заволоділи, І. Гусак мав повернути в касу отриману зарплату та при цьому залишився рахівником общини та тимчасово виконував обов'язки секретаря [ДАВіО, ф. 1417, оп. 3, спр. 12, арк. 195-196, 207].

В той час, як колишній радянський бюрократ міг бути помилуваний новою румунською владою, радянські підпільники зазнавали нещадних репресій з боку румунської влади. Репресії по всій території Трансністрії посилились після того, як радянські підпільники 23 жовтня 1941 р. радіосигналом з Криму підірвали будинок в Одесі. В ньому були розташовані румунська комендатура, штаб 10-ої піхотної дивізії та німецькі зв'язківці. У відповідь на цей крок окупаційною владою був виданий

наказ про те, що за кожного убитого румунського чи німецького офіцера або чиновника мало бути розстріляно 200 комуністів, а за кожного рядового солдата – 100 комуністів [Лисенко (ред.), 2010, с. 438].

Таким чином, румунська окупаційна влада могла співпрацювати з колишніми комуністами, які займали дрібні посади на місцях, у разі вияву у них прихильності до нової влади та зраді колишній ідеології. Проте займати високі посади в бюрократичному апараті, такі колишні комуністи не могли. Майно тих комуністів, що залишили його та евакуювались з радянської владою націоналізувалось, а радянські підпільники піддавалися репресіям.

Місцеве цивільне населення не оминули репресії нової влади. Румунська окупаційна влада обмежувала пересування місцевого населення в межах губернаторства. На окупованих територіях була встановлена комендантська година, під час якої заборонялося пересування. Місцеві мешканці мали носити з собою документи, які б засвідчували їхню особу, а в разі необхідності, надавати їх контролюючим органам [Осипенко, 2018, с. 170].

На місцеве населення накладалась заборона на наближення до стратегічно важливих об'єктів, таких як залізниці. Відповідно до наказу командування окупаційних військ губернаторства Трансністрія від 15 грудня 1941 р. цивільні не мали права проходити чи проїжджати біля залізниці ближче 1 км. без спеціального дозволу. Дозволявся рух по дорогах паралельних залізниці, без права наближатися до них, а право переходу з однієї сторони залізничної колії на іншу дозволений лише на залізничних переїздах й в присутності спеціально уповноваженої на це людини. За порушення цих постанов передбачалося покарання у вигляді позбавлення волі від 1 до 10 років. За пошкодження залізничної лінії, що буде перешкоджати чи зупинить рух, передбачалась смертна кара [Левит (ред.), 1976, с. 96].

Крім цього місцевому населенню було заборонено вільно, без спеціального дозволу, пересуватися територією окупаційної території. Губернатор Г. Алексяну 25 березня 1942 р. видав наказ на заборону виїзду з Трансністрії, а пересування цивільного населення територією губернаторства (з одного села в сусіднє, з одного села в більш віддалене село того ж повіту, з одного повіту в інший повіт) дозволялося лише за наявності відповідного дозволу [Левит (ред.), 1976, с. 106-107].

Однак населення краю могло купити дозвіл на право пересування. Щоб отримати такий дозвіл на право пересування всередині повіту селянину потрібно було заплатити 3 марки, а за дозвіл на право пересування поза межами повіту, але в кордонах губернаторства – 5 марок [Левит, 1981, с. 314].

Сільське населення Вінниччини також було обмежене в використанні світла у своїх будинках. Відповідно до розпорядження губернаторства Трансністрія від 15 вересня 1942 р., в селі по квартирам й установам ввечері абсолютно не має бути видно світла, у випадку, коли в когось буде виявлено хоча б маленьке просвічення, має постати перед судом і відправитись в табір [ДАВіО, ф. 1417, оп. 3, спр. 12, арк. 86].

Крім постійних обмежень у повсякденному житті румунська окупаційна влада контролювала трудову зайнятість сільських мешканців. Місцеве населення відмовлялося залишатися в колгоспах і працювати на окупанта. Для вирішення цієї проблеми румунська адміністрація змушена була вдатись до заходів примусу й

терору. От як про це казав губернатор Трансністрії Г. Алексяну у розмові 16 грудня 1941 р. з І. Антонеску: «Ми опинились перед фактом, що повинні виводити людей на роботу насильно. Вивели їх насильно, і тепер вони почали виходити, бо ми цього потребуємо». І. Антонеску у відповідь дав дозвіл робити так, як того потребують обставини: «Ви повинні виводити людей на роботу навіть батогом, якщо не розуміють інакше... Якщо селянин не виходить на роботу, виганяйте його навіть кулею» [Левит (ред.), 1976, ст. 100]. Такі екстремальні заходи потрібні тому, що згідно державної політики, вище інтересів місцевого населення, завжди стоять інтереси Румунської держави, яка потребує безкоштовних ресурсів й людської праці.

Вже 18 березня 1942 р. Г. Алексяну видав наказ про введення примусової праці для місцевих мешканців. Тим хто відмовлявся виконувати постанови наказу передбачалися наступні покарання: відправка в трудовий табір тих, хто відмовився працювати за встановленими вимогами; позбавлення волі від одного до трьох років, для тих хто повністю чи частково пошкодив різні знаряддя праці; позбавлення волі терміном від 3 до 10 років для тих, хто будь-яким чином підбурює трудящих до непокори, ухиленню від виконання обов'язків та до ворожих дій проти влади; позбавлення волі від 5 до 20 років для тих, хто здійснює акти насилля чи погрози по відношенню до влади з метою перешкодити вільному використанню праці [Левит (ред.), 1976, ст. 105-106]. Проте після відбування покарання ніхто не звільнявся від трудової повинності.

Найбільш ненормований робочий день був у сільському господарстві, особливо під час важливих сільськогосподарських кампаній, таких як посівна, обробіток технічних культур, жнива тощо. Населенню забороняли ходити з села в село, а працювати виключно на польових роботах, щоб до цього були залучені всі працездатні селяни без виключення [ДАВіО, ф. Р-1417, оп. 3, спр. 1, арк. 222]. Графік був ненормований та до робіт були залучені всі мешканці громади. Наприклад, за розпорядженням Тульчинського претора до початкових шкіл «Увесь час поки буде проходити уборочна кампанія соняшника, кукурузи і картошки школи будуть закриті, крім 1-го класа, який буде працювати регулярно. Остані учні під керівництвом вчителів будуть працювати на уборці урожая» [ДАВіО, ф. Р-1417, оп. 8, спр. 2, арк. 73].

Акти прояву щоденної жорстокості та свавілля румунської окупаційної адміністрації по відношенню до цивільного місцевого населення були складовою репресивної політики. У фондах Державного архіву Вінницької області зберігаються численні свідчення побиттів, катувань, розстрілів вчинених окупаційною адміністрацією. Побиті палицями й кулаками були мешканці с. Болгані Піщанського району: трактористи П. Патlachук, П. Врасій, В. Редька побиті до напівсмерті через відмову евакуювати трактори з села в Румунію. М. Редьку, з того ж села, було побито через відмову віддавати румунам колгоспних коней; В. Бабича, М. Косована, В. Заболотного, М. Бушека побито через те, що вони виходили на вулицю вечором; В. Картоки – бо не запросив претора на весілля, також були побиті його родичі та гості [ДАВіО, ф. Р-4422, оп. 1, спр. 27, арк. 13, 13 зв.]. Один з представників румунської окупаційної влади в с. Батрацькому прогулювався сільськими вулицями з вівчаркою, яку він нацьковував на перехожих людей, що призводило до численних каліцтв та покусів [ДАВіО, ф. Р-4422, оп. 1, спр. 27, арк. 7].

Оснача Октавіан – претор Могилівського району був одним із найодіозніших представників румунської окупаційної влади. Він систематично, без будь-якої причини, бив мирних цивільних мешканців краю. Збереглися свідчення як одного разу, зустрівши на шляху автомобіля перехожих, він вибіг з машини та побив їх палицею [Гальчак, 2018, с. 278].

Таку ж лиху славу серед мешканців краю мав начальник відділення жандармерії м. Могилева-Подільського – Барбулеску. Особисто ним на початку 1942 р. було розстріляно чотири мирні жителі. Жандармом Бандишівського посту сержантом Александром Каластру був побитий столяр З. Ф. Козачук з с. Садківці Могилів-Подільського району. Соляр був побитий за те, що дав односельчанам в'язку трісок для розпалювання печі [Гальчак, 2018, с. 278-279]. Подібних випадків жорстокого поводження румунської окупаційної влади по відношенню до місцевого населення Вінниччини було чимало.

Через расову політику румунських окупантів репресій зазнало й місцеве єврейське населення краю. Ще починаючи з серпня 1941 р. місцева окупаційна влада почала видавати накази, які обмежували єврейське населення. Наказом №1 Тимчасового Революційного Районного Управління Шпиківського району від 4 серпня 1941 р. наказувалось «жидівському населенню віком від 7 років носити на правій руці нижче ліктя пов'язку білого кольору шириною 10 см. посередині повинна бути вишита шестикутна зірка». Відповідно до наказу №5 того ж Управління, єврейському населенню було дано наказ «вивісити на фронтних стінах, намальовану на табличці фарбою синього кольору, шестикутну зірку». Комендант Міліції Шпиківського району наказом №9 від 29 серпня 1941 р. наказував «1. Жидівському населенню два рази на день, ранком та вечером, замітати вулиці навколо своїх хат. 2. Без цілі по центральній вулиці жидівському населенню ходити не вільно, можна хадити по вулицям, що розташовані по за хатами. 3. Забороняється ходити по вулицях пізніше 8 годин вечора, а також і світити світло». У наказах виданих головою району також згадувалось про те, щоб всі «жиди» дбали про чистоту свого тіла, голились та носили чистий одяг, інакше «в кожного брудного жида буде стрілятись» [ДАВіО, ф. 1417, оп. 3, спр. 1, арк. 2, 28, 36, 139]. Тобто в період становлення своєї влади, румунська окупаційна адміністрація, зосередила свою увагу на обмеженні прав та свобод єврейського населення. Однак згодом вона перейшла до активних репресій.

В перші місяці окупації німецькі та румунські солдати на місцях розстрілювали єврейське населення. Такі розправи проходили в Чернівцях, Озаринцях, Комаргороді, Крижополі, Піщанці, Томашполі, Ямполі, а загалом протягом липня-серпня 1941 р. загинуло близько чотирьох тисяч євреїв [Гальчак, 2018, с. 275].

На території краю були створені численні гетто, в яких утримувались як місцеві євреї, так і євреї, які були депортовані сюди з Бессарабії та Буковини. Під гетто була виділена частина території окремого населеного пункту, для примусового утримання громадян єврейської національності з метою їх ізоляції та подальшого знищення. В Копайгородському районі таких гетто було 14, в Бершадському – 11, в Шаргородському – 10, в Могилів-Подільському – 8, в Тростянецькому – 7,

в Крижопільському та Ободівському – 6 [Дубик (упоряд.), 2000, с. 28, 29, 34, 36, 38, 40, 46, 50].

Одне із найкривавіших гетто знаходилося в с. Печера Шпиківського району Тульчинського повіту, що було засноване у грудні 1941 р., яке в'язні прозвали «Мертва петля». Туди 12 грудня 1941 р. з Тульчина пригнати 3005 євреїв, 31 грудня – понад 700 євреїв Брацлава, у січні 1942 р. – 450 з Ладижина та кілька сотень з Вапнярки, 19 серпня 1942 р. – кілька сотень з Рогізної, у лютому та у жовтні 1942 р. – 3500 з Могилів-Подільська. Загалом у гетто доправили 8500 осіб. Після звільнення гетто радянськими військами у березні 1944 р. живими залишилися 1550 в'язнів [Васильєв, Гула, Кравченко, Подкур, Шнайдер (упоряд.), 2020, с. 20]. Основним методом вбивства в'язнів був голод, адже їм не давали ані їжі, ані води. Через жахливі санітарні умови та ненадання медичної допомоги, там виникали епідемії різноманітних хвороб.

Для недопущення бунтів та актів непокори населення в умовах застосування проти них репресій, румунською окупаційною владою було видано наказ про роззброєння населення. Зброю, амуніцію, вибухі речовини, якими володіє особа, або знає де вони можуть бути сховані, повинні бути передані в найближчий німецький пункт. В разі виявлення такої зброї при обшуку, особа мала бути звинувачена в злочині проти німецької армії та їй мав бути призначений вирок – смерть [ДАВіО, ф. 1529, оп. 1, спр. 1, арк. 12].

Після визволення краю від німецько-румунських окупаційних військ, радянська влада проводила власні розслідування та намагалась встановити кількість постраждалих від окупаційної влади. Із доповідної записки УКДБ по Вінницькій області полковника Петрусенка голові КДБ при Раді Міністрів УРСР В. Нікітенку від 4 вересня 1965 р. дізнаємось про злочини румунських окупантів встановлені радянською владою. Загалом румунською владою на території Жмеринського р-ну було розстріляно – 2045 чол., померло від катувань – 20 чол., вивезено на каторжні роботи – 1106 чол., піддані арешту, побоям і насильству – 214 чол.; по Копайгородському р-ну: розстріляно – 1940 чол., вивезено на каторжні роботи – 118 чол., піддано катуванням – 20 чол.; по Томашпільському р-ну: розстріляно – 100 чол.; по Чернівецькому р-ну: розстріляно – 490 чол., з них військовополонених радянської армії – 161 чол., вивезено на каторжні роботи – 8 чол.; по Ямпільському р-ну: розстріляно – 403 чол., померло від катувань – 337 чол., вивезено на каторжні роботи – 89 чол.; по Крижопільському р-ну: розстріляно – 477 чол., померло від катувань – 1000 чол., піддані побоям і катуванню – 125 чол.; по Могилів-Подільському р-ну: розстріляно – 1079 чол., відправлено в Німеччину – 37 чол.; по Брацлавському р-ну: розстріляно – 66 чол., піддано арешту і катуванням – 676 чол., по Тростянецькому р-ну: розстріляно – 537 чол., арештовано за зв'язки з партизанами – 18 чол., відправлено в Німеччину – 461 чол.; по Ободівському р-ну: розстріляно – 47 чол.; по Бершадському р-ну розстріляно – 300 чол., померло від голоду й хвороб в гетто – 13120 чол., повішано – 7 чол.; по Тиврівському р-ну: розстріляно – 408 чол., відправлено в Німеччину – 422 чол.; по Муровано-Куроливецькому р-ну: розстріляно – 420 чол., відправлено в Німеччину – 2185 чол.; по Тульчинському р-ну: розстріляно – 25 чол., померло від катувань – 28 чол., відправлено в Німеччину – 52 чол. [Васильєв, Гула, Кравченко, Подкур, Шнайдер

(упоряд.), 2020, с. 83-84]. Однак до вказаних цифр потрібно ставитись скептично, адже процес встановлення кількості жертв проходив від сільрад, які збирали списки загиблих по селу, до районів, з яких узагальненні данні передавались до області, а звідти на рівень республіки. На районному та обласному рівнях кількість постраждалих громадян могла бути штучно збільшена.

Висновки. Отже, проведення репресій по відношенню до місцевого українського населення Вінниччини було окремою складовою румунської окупаційної політики, що відповідала головній ідеології «великої Румунії». Кінцевою метою окупації мало стати «очищення» шляхом часткового знищення, депортації та асиміляції місцевого сільського населення краю. Проти нього застосовували такі форми репресій як: призначення за вчинений злочин покарання, яке є не співмірним із ступенем тяжкості такого злочину; обмеження особистих прав; примус до праці; фізичні тортури; позбавлення життя; ув'язнення або обмеження волі; позбавлення майна, житла. Вінниччина у складі Трансністрії, врешті мала стати частиною «великої Румунії».

Список використаних джерел та літератури

Васильєв, В., Гула, С., Кравченко, П., Подкур, Р., Шнайдер В. (упоряд.), 2020. *Насильство над цивільним населенням. Вінницька область. Документи органів держбезпеки. 1941 – 1944*, Київ: Видавець В. Захаренко, 564 с.

Гальчак, С., 2018. *Поділля в роки Другої світової війни (1939 – 1945)*, Вінниця: Меркьюрі-Поділля, 656 с.

ДАВіО – Державний архів Вінницької області.

Дубик, М. (упоряд.), 2000. *Довідник про табори, тюрми та гетто на окупованій території України (1941 – 1944)*, Київ, 304 с.

Левит, И. (ред.), 1976. *Молдавская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза. 1941 – 1945: Сб. док. и материалов в 2 т. Т. 2. В тылу врага*, Кишинев: Штиинца, 674 с.

Левит, И., 1981. *Участие фашистской Румынии в агрессии против СССР: истоки, планы, реализация*, Кишинев: Штиинца, 480 с.

Левченко, Ю., 2011. Теоретичні засади окупаційного режиму націонал-легіонерської Румунії в південно-західному регіоні України (1941 – 1944 рр.), *Друга світова війна (1939 – 1945 рр.): сучасні погляди та інтерпретації: зб. наук. статей учасників Четвертих Драгоманівських читань молодих істориків, 28 квітня 2011 р.*, Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 128-136.

Лисенко, О. (ред.), 2010. *Україна у Другій світовій війні: погляд з XXI ст. Історичні нариси: у 2-х т. Т. 1*, Київ: Наукова думка, 735 с.

Осипенко, О., 2018. *Сільське населення та «трудові громади» півдня України в губернах «Трансністрія» 1941 – 1944 рр.: соціально-історичний аспект: дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01.*, Одеса, 266 с.

Рендюк, Т., 2011. Румунська окупація території України у 1941 – 1944 роках (за новітніми румунськими джерелами), *Сторінки воєнної історії України*, 14, 193-202.

References

DAViO – Derzhavnyj arkhiv Vinnyckoji oblasti. (The State Archive of Vinnytsia Region).

Dubyk, M. (uporiad.), 2000. *Dovidnyk pro tabory, tiurmy ta hetto na okupovanii terytorii Ukrainy (1941 – 1944)*. [Directory of camps, prisons and ghettos in the occupied territory of Ukraine], Kyiv, 304 s. [in Ukrainian].

Halchak, S., 2018. *Podillia v roky Druhoi svitovoi viiny (1939 – 1945) [Podillia during the World War II (1939 – 1945)]*, Vinnytsia: Merkiuri-Podillia, 656 s. [in Ukrainian].

Levchenko, Yu., 2011. Teoretychni zasady okupatsiinoho rezhymu natsional-lehionerskoï Rumunii v pivdenno-zakhidnomu rehioni Ukrainy (1941 – 1944 rr.). [Theoretical foundations of the occupation regime of national-legionary Romania in the southwestern region of Ukraine (1941 – 1944)], *Druha svitova viina (1939 – 1945 rr.): suchasni pohliady ta interpretatsii: zb. nauk. statei uchasnykiv Chetvertykh*

Drahomanivskykh chytan molodykh istorykiv, 28 kvitnia 2011 r., Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova, 128-136. [in Ukrainian].

Levyt, Y., 1981. *Uchastye fashystskoi Rumynii v ahresy protyv SSSR: ystoky, planu, realizatsyia* [Participation of fascist Romania in aggression against the USSR: origins, plans, implementation]. Kyshynev: Shtyntsya, 480 s. [in Russian].

Levyt, Y. (red.), 1976. *Moldavskaia SSR v Velykoi Otechestvennoi voine Sovetskoho Soiuzu. 1941 – 1945: Sb. dok. y materyalov v 2 t. T. 2. V tuly vraha*. [Moldavian SSR in the Great War of the Soviet Union. 1941-1945: Sat. doc. and materials in 2 tons. T. 2. Behind enemy lines]. Kyshynev: Shtyntsya, 674 s. [in Russian].

Lysenko, O. (red.), 2010. *Ukraina u Druhii svitovii viini: pohliad z XXI st.* [Ukraine in the Second World War: a view from the 21st century]. *Istorychni narysy: u 2-kh t. T. 1.* Kyiv : Naukova dumka, 735 s. [in Ukrainian].

Osypenko, O., 2018. *Silske naselennia ta «trudovi hromady» pivdnia Ukrainy v hubernatorstvi «Transnistriia» 1941 – 1944 rr.: sotsialno-istorychnyi aspekt*. [Rural population and «labour communities» of the South of Ukraine in the governorship «Transnistria» 1941–1944: social historical aspect]: dys. ... kand. ist. nauk: 07.00.01. Odesa, 266 s. [in Ukrainian].

Rendiuk, T., 2011. *Rumunska okupatsiia terytorii Ukrainy u 1941 – 1944 rokakh (za novitnymi rumunskymy dzherelamy)*. [The Romanian occupation of the territory of Ukraine in 1941 – 1944 (according to the latest Romanian sources)], *Storinky voiennoi istorii Ukrainy*, 14, 193-202. [in Ukrainian].

Vasyliiev, V., Hula, S., Kravchenko, P., Podkur, R., Shnaider, V. uporiad., 2020. *Nasyilstvo nad tsyvilnym naselenniam. Vinnytska oblast. Dokumenty orhaniv derzhbezpeky. 1941 – 1944*. [Violence against the civilian population. Vinnytsia region. Documents of state security agencies. 1941 – 1944]. Kyiv: Vydavets V. Zakharenko, 564 s. [in Ukrainian].

REPRESSIONS OF THE ROMANIAN OCCUPATION AUTHORITIES AGAINST THE RURAL LOCAL POPULATION OF VINNYCHINA DURING THE SECOND WORLD WAR

Liudmyla Babii

PhD student,

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia

Abstract. *The purpose of the article is to highlight the peculiarities of the Romanian occupation policy on the territory of Ukraine during the Second World War, in particular its component - the repressive policy pursued by the Romanian occupation authorities towards the rural local population of Vinnychina during this period. The article analyzes the peculiarities of the manifestation of the Romanian repressive policy in the political, socio-economic and everyday life of the rural population of Vinnychina. The methodological basis of the research is a combination of general scientific methods, such as methods of analysis and synthesis, and special-historical methods, in particular historical-typological and historical-systemic methods with the principles of historicism, systematicity and comprehensiveness. The scientific novelty of the article arose from the fact that, for the first time in Ukrainian historiography, an attempt is made to characterize the repressive policy of the Romanian occupation authorities towards the rural population of Vinnychina during the Second World War. The author analyzes the ideological component and reasons for the implementation of such a policy by the Romanian occupation authorities and the ways of implementing the repressive policy in the occupied territory of Vinnychina. Conclusions.* *Repressions against the local Ukrainian population of Vinnychina were a separate component of the Romanian occupation policy, which was in line with the main ideology of «Greater Romania». The ultimate goal of the occupation was to «purify» the local rural population of the region by partially destroying, deporting, and assimilating it. The following forms of repression were used against them: imposition of a punishment for a crime that was disproportionate to the severity of the crime; restriction of personal rights; forced labor; physical torture; deprivation of life; imprisonment or restriction of liberty; deprivation of property and housing. Vinnychina, as part of Transnistria, was eventually to become part of «Greater Romania».*

Key words: *World War II, Vinnychina, «Transnistria», Romanian occupation authorities, repressive policy.*